

ΤΑ ΑΜΦΙΑ ΤΩΝ ΚΛΗΡΙΚΩΝ, ΚΑΙ ΤΙ ΣΥΜΒΟΛΙΖΟΥΝ. Η ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΤΟΥΣ ΣΗΜΑΣΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΒΑΘΜΟΙ ΤΗΣ ΙΕΡΩΣΥΝΗΣ

ΤΑ ΑΜΦΙΑ ΤΩΝ ΚΛΗΡΙΚΩΝ

Ως Ορθόδοξοι Χριστιανοί οι περισσότεροι, πάμε συχνότερα ή αραιότερα στην Εκκλησία. Εκεί βλέπουμε τους ιερείς μας, ειδικά στην θεία λειτουργία, να ντύνονται διάφορα άμφια. Άλλα οι διάκονοι, άλλα οι ιερείς και άλλα ο Δεσπότης.

Η θεολογική σημασία των αμφίων, ή οποία υπαγόρευσε τη χρήση τους, είναι ότι ο Λειτουργός δεν τελεί αφ' εαυτού τα μυστήρια, αλλά δυνάμει Χρίστου και της Ιεροσύνης της Εκκλησίας, την οποία κατέχει δια της χειροτονίας «εν Πνεύματι Άγίω», «ενδεδυμένος την της Ιερατείας χάριν».

Διατηρούν κατά βάση την παλαιά τους μορφή και με αυτά διακρίνονται οι επί μέρους βαθμοί της Ιεροσύνης. Είναι επτά, κατά τον τύπο των επτά χαρισμάτων του Αγίου Πνεύματος και τον ιερό αριθμό της πληρότητας. Κατανέμονται αναλόγως στους τρεις βαθμούς της Ιεροσύνης:

Στο Διάκονο τρία για το ιερό του αριθμού

(1) Στιχάριο, (2) Οράριο, στη θέση του Έπιτραχηλίου και (3) Έπιμάνικα.

Στον Πρεσβύτερο πέντε κατά τον αριθμό των πέντε αισθήσεων

(1) Στιχάριο, (2) Έπιτραχήλιο, (3) Έπιμάνικα, (4) Ζώνη και (5) Φελώνιο.

Στον Επίσκοπο επτά για την πληρότητα της Ιεροσύνης

Τα τέσσερα πρώτα του Πρεσβυτέρου και (5) Αρχιερατικό σάκκο (αντί φελωνίου), (6) Έπιγονάτιο και (7) Ωμοφόριο. Για έξαρση του αρχιερατικού αξιώματος προστέθηκαν βαθμηδόν: ο επιστήθιος Σταυρός, το Αρχιερατικό Εγκόλπιο, ή Ποιμαντική Ράβδος και ή Μίτρα. Την ποιμαντορική ράβδο τη χρησιμοποιούν και οι Ηγούμενοι των Σταυροπηγιακών Μονών, ενώ στους Πρεσβύτερους δίνονται σαν όφικια - ιδιαίτερες τιμητικές διακρίσεις - ο επιστήθιος Σταυρός και το Έπιγονάτιο. Στη Ρωσία Μίτρα χωρίς μικρό Σταυρό στην κορυφή φέρουν και οι Αρχιμανδρίτες.

Το θεολογικό - συμβολικό νόημα κάθε αμφίου εκφράζεται κατά κανόνα - για τους περισσότερους υπομνηστές της θείας Λατρείας - με τους ψαλμικούς στίχους πού λέγει ο κάθε Λειτουργός την ώρα πού ενδύεται. Το χρώμα των αμφίων προσδιορίζεται όπως και το της Αγίας Τραπέζης, εφ' όσον είναι δυνατό.

α. Το Στιχάριο

Είναι ποδήρης χιτώνας κοινός για τους τρεις βαθμούς της Ιεροσύνης με φαρδιά μανίκια. Το χρώμα του είναι συνήθως λευκό, σύμβολο της αγνότητας και της πνευματικής χαράς. Συμβολίζει τη φωτεινή των Αγγέλων περιβολή και το καθαρό και αμόλυντο της ιερατικής τάξεως καθαρότητα για την οποία οι Λειτουργοί καταξιώνονται της θείας Χάρης. Αυτό μαρτυρεί και το Γραφικό χωρίο πού λέγουν κατά την ένδυση τους: «Αγαλλιάσεται ή ψυχή μου επί τω Κυρίω, ενέδυσσε γαρ με ίμάτιον σωτηρίου...».

β. Το Όράριο (orare = προσεύχεσθαι)

Είναι ταινία υφάσματος πού φέρεται στον αριστερό ώμο, (με τα άκρα ένα εμπρός και ένα πίσω) και γραμμένο σ' αυτό το Άγιος, Άγιος, Άγιος. Εξεικονίζει τις πτέρυγες των Αγγέλων, εφ' όσον «οι Διάκονοι... εις διακονίαν αποστελλόμενοι προστρέχουσιν».

γ. Τα Έπιμάνικα

Με αυτά, κοινά και για τους τρεις βαθμούς, συγκρατούνται τα άκρα του Στιχαρίου μαζί με τα λοιπά ενδύματα του Λειτουργού. Εικονίζουν την παντοδύναμη ενέργεια του Θεού και των Τιμίων Δώρων πού προσφέρονται με τα χέρια του Ιεουργού. Γι' αυτό λέγουν τα ψαλμικά χωρία: «Η δεξιά Σου Χείρ, Κύριε, δεδόξασται εν ίσχύ...» «Αί χείραι Σου εποίησαν με καί έπλασαν με...». Συμβολίζουν και τα δεσμά του Κυρίου με τα όποια δεμένος οδηγήθηκε προς τον Πιλάτο.

δ. Το Έπιτραχήλιο

Είναι σαν το Οράριο, φέρεται στον τράχηλο από τους Πρεσβυτέρους και Επισκόπους και έχει και τα δύο άκρα εμπρός. Εικονίζει την άνωθεν κατερχόμενη χάρη του Παναγίου Πνεύματος. Γι' αυτό ένδυόμενοι αυτό λέγουν: «Εύλογητός ο Θεός ο εκχέων την Χάριν επί τους Ιερείς Αυτού...». Τα κρόσσια πού υπάρχουν στο κάτω άκρο του συμβολίζουν τις ψυχές των ανθρώπων του ποιμνίου τους, για τις όποιες είναι υπεύθυνοι και θα λογοδοτήσουν κατά την ήμερα της κρίσεως. Χωρίς Έπιτραχήλιο καμία ιεροπραξία δεν μπορεί να τελεστεί.

ε. Η Ζώνη

Η ζώνη την οποία φέρει ο Πρεσβύτερος και ο Επίσκοπος για να συγκρατεί τα άμφια, αποτελεί υπόμνηση της πνευματικής αποστολής και της ευθύνης τους. Συμβολίζει την ετοιμότητα πού πρέπει να έχουν για την απόκρουση καθενός εναντίου κατά την προτροπή του Κυρίου: «έστωσαν υμών αί οσφύες περιεζωσμένοι και οι λύχνοι καιόμενοι...» (Λουκ. 1β', 35).

στ. Το Φελώνιο

Είναι ένδυμα αρχαϊκής μορφής χωρίς χειρίδες και φέρεται από την κεφαλή. Συμβολίζει τον άρραφο χιτώνα του Κυρίου και την επίγεια Εκκλησία. Όπως ο χιτώνας είναι άρραφος και ένα τεμάχιο, έτσι πρέπει και η Εκκλησία να είναι ΜΙΑ. Κατά τον Άγιο Γερμανό Κων/πόλεως, το Φελώνιο εικονίζει την πορφύρα με την οποία ενέπαιζαν τον Κύριο μας, γεγονός το οποίο πρέπει να έχει κατά νουν πάντοτε ο Πρεσβύτερος...

ζ. Το Έπιγονάτιο

Είναι ρομβοειδές ύφασμα εξαρτώμενο από τη ζώνη με παράσταση το νιπτήρα του Μυστικού Δείπνου ή την Ανάσταση. Το φέρει ο Αρχιερέας και κάθε όφφικιουχος πρεσβύτερος. Εικονίζει το λέντιο με το οποίο ο Κύριος έπλυνε τα πόδια των Μαθητών Του. Συμβολίζει και την πνευματική μάχαιρα «εν ώ δυνήσεσθε πάντα τα βέλη του πονηρού τα πεπυρωμένα σβέσαι... και την μάχαιραν του πνεύματος, ό εστί ρήμα Θεού» (Εφ. στ', 16). Κατά τον Άγιο Συμεών Θεσ/νίκης, συμβολίζει τη νίκη κατά του θανάτου και την Ανάσταση του Κυρίου. Γι' αυτό ένδυόμενοι οι Λειτουργοί λέγουν: «Περίζωσαι την ρομφαίαν σου επί τον μηρόν σου, Δυνατέ...».

η. Ο Αρχιερατικός σάκκος

Αυτός αντικατέστησε στην περίοδο της τουρκοκρατίας το πολυσταύριο φελώνιο του Επισκόπου, πού έγινε κατ' απομίμηση του αυτοκρατορικού σάκκου. Διατήρησε όμως το συμβολισμό του φελωνίου, καθ' όσον ο Αρχιερέας εικονίζει τον Χριστό. Οι κωδωνίσκοι του σάκκου έξεικονίζουν τους δώδεκα κωδωνίσκους του Ααρών και συμβολίζουν το διδακτικό κήρυγμα του Αρχιερέα.

Τα άμφια και τα εμβλήματα του Επισκόπου

θ. Η Ποιμαντική ράβδος

Είναι σύμβολο της ποιμαντικής και πνευματικής εξουσίας του Επισκόπου. Στο άνω μέρος φέρει τον Τίμιο Σταυρό μεταξύ δύο όφεων, για ναυπενθυμίζει τη ρήση του Κυρίου «Ιδού εγώ αποστέλλω υμάς ως πρόβατα εν μέσω λύκων» (Ματ. ι', 16).

ι. Το Ωμοφόριο

Είναι ταινία υφάσματος σταυρουμένη στο στήθος με τα δύο άκρα το ένα εμπρός και το άλλο πίσω. Συμβολίζει το πλανηθέν πρόβατο πού ο Χριστός έφερε επί των ώμων Του. Γι' αυτό συνίσταται να είναι κατασκευασμένο με μαλλί προβάτου. Μέχρι και την ανάγνωση του Αποστόλου, ο Επίσκοπος φέρει το μεγάλο Ωμοφόριο (το ανωτέρω). Μετά το Ευαγγέλιο μέχρι τέλος της Θ. Λειτουργίας φέρει το μικρό (με τα δύο άκρα εμπρός), το οποίο φέρει και σ' όλες τις λοιπές ακολουθίες.

ια. Ή Αρχιερατική Μίτρα

Έχει την αρχή της στην Παλαιά Διαθήκη. Συμβολίζει τον ακάνθινο στέφανο, αλλά και το Βασιλικό αξίωμα του Κυρίου, δεδομένου ότι ο Αρχιερέας είναι ζώσα εικόνα του Χριστου στην Εκκλησία Του. Η χρήση της επεκτάθηκε μετά τον 16ο αιώνα.

ιβ. Το Αρχιερατικό Εγκόλπιον

Εξαρτάται με χρυσή αλυσίδα από το λαιμό στο στήθος του Αρχιερέα. Καθιερώθηκε το έτος 1856 με Βασιλικό Διάταγμα σαν διακριτικό γνώρισμα του Αρχιερατικού αξιώματος. Συμβολίζει τη σφραγίδα και την ομολογία της πίστεως. Στο ωσειδές σχήμα του εικονίζεται ο Χριστός με το δεξί χέρι εύλογων, και στο αριστερό κρατών Ευαγγέλιο.

ιγ. Τα Δικηροτρίκηρα

Πρόκειται για τις βάσεις με τα δύο και τα τρία κεριά πού κρατά ο Αρχιερέας και με τα όποια ευλογεί το λαό.

Τα δίκηρα συμβολίζουν τις δύο φύσεις του Κυρίου.

Τα τρίκηρα συμβολίζουν την Αγία Τριάδα. Μ' αυτά σφραγίζει το Ευαγγέλιο κατά την ψαλμωδία του Τρισάγιου Ύμνου και μετά ευλογεί το λαό.

ιδ. Ο Αρχιερατικός Μανδύας

Φέρεται από τον Αρχιερέα όταν χοροστατεί, στις Ιεροπραξίες πού δεν απαιτείται πλήρης στολή, π.χ. κατά τη διάρκεια του Όρθρου. Θεωρείται αυτοκρατορικής προελεύσεως.